

Türkiye’de Düşünce ve Basın Özgürlüğü

Nail Güreli

Başlığımız "Türkiye’de ve Almanya’da düşünce ve basın özgürlüğü" olduğuna göre, son bir iki aydır tartışılan ve artık sizlerin de bildiğiniz Türk Ceza Kanununun ayrıntılarına pek girmeyeceğim. Ancak önemli gördüğüm bir iki noktaya değinmeye çalışacağım.

Eski Türk Ceza Kanunu zaten beğenilmiyordu öteden beri. Birkaç kez de bazı maddelerinde değişiklikler daha da ağırlaştırıcı, kısıtlayıcı değişiklikler yapılmıştı. Son dönemde Avrupa Birliği rüzgarının da etkisiyle 1 Nisan 2005’te yürürlüğe girmek üzere alelacele yeni bir Türk Ceza Kanunu hazırlandı. Yasanın kabulünden sonra ve yürürlüğe girme tarihinden önceki bir iki ay içinde, basında ve kamuoyunda yoğun tepkilerle karşılaşıldı. Bunun üzerine Adalet Bakanı, "şimdiye kadar neredeydiniz?" diye bir eleştirel yaklaşımda bulundu. Oysa, başta Türkiye Gazeteciler Cemiyeti olmak üzere, daha bir yıl önce Mayıs 2004’te görüşlerini geniş bir şekilde bildirmişti hükümete. Fakat buna rağmen Adalet Bakanı, "şimdiye kadar neredeydiniz?" diyebiliyordu konuyu genelleştirerek. Bu durum karşısında tabii, Sayın Adalet Bakanının bu yaklaşımını bir pişkinlik olarak nitelemek mümkün. Ama eğer birinci Türk Ceza Yasası yürürlüğe girmiş olsaydı 1 Nisan’da, şimdi ben Adalet Bakanına pişkinlik yakıştırmasında bulunamayacaktım. Çünkü o yasada pişkinlik yakıştırmak suç sayılıyordu. Neyse ki son değişiklik sırasında bu değiştirildi.

Türkiye’de düşünce açıklama ve basın özgürlüğü girdaplı bir süreçten geçiyor. Bir yıl önce yine Avrupa Birliği rüzgarının da etkisiyle yeni bir basın yasası hazırlanıp yürürlüğe girdi. O eski basın yasasına göre gerçekten belli ölçüde iyileştirmeleri içeriyordu. Gerçi tümüyle tatmin edici liberal bir yasa değildi. Ama yine de eskisine oranla olumlu hükümler içeriyordu. Örneğin basın yoluyla işlenmiş suçlarda hapis cezası getirmiyordu. Hapis cezasını kaldırmıştı. Hatta para cezasının da hapis cezasına hiçbir surette çevrilmeyeceği ilkesini koymuştu. İşte bu olumlu hava ne yazık ki fazla uzun sürmedi. 1 Nisan’da yürürlüğe girmek üzere hazırlanan Türk Ceza Kanununda basın suçlarına ceza getirildi. Hapis cezası, özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar getirildi. Hatta normal bir vatandaşın işlediği suça verilen ceza basın yoluyla gazeteciler tarafından işlendiğinde, belli oranlarda o hapis cezası artırılıyor idi.

Tepkiler üzerine bu değişiklikte o ceza oranlarında da indirimler yaptırıldı. Bu arada tabii bizim bilgece fıkralarıyla, esprileriyle ünlenmiş Nasrettin Hoca’mız akla geliyor. Onun bir yaklaşımını anımsatmak isterim. Hocaya sormuşlar, "mutluluk nedir", diye. Hoca demiş, "eşeğini kaybettikten sonra bulmaktır." Biz de Türk Ceza Kanununda önce artırılarak verilen hapis cezalarının artırma oranlarının indirilmesinden mutluluk duyduk. Basında da olsun, kamuoyunda da olsun. Bu olumlu bir yaklaşım olarak, bir mutluluk vesilesi olarak algılandı ve ifade edildi.

Bu iki aylık erteleme sürecinde, yani 1 Haziran için yapılan değişiklikler sürecinde, başta yine Türkiye Gazeteciler Cemiyeti olmak üzere, çeşitli meslek örgütleri katkılarda bulundular. Görüşlerini bildirdiler. Bu kez belli ölçüde dikkate alındı. 22 maddede, Türk Ceza Kanununun 22 maddesinde basınla ilgili kısıtlayıcı hükümlerin bir kısmı biraz iyileştirildi. Değişiklikler yapıldı. Bir maddesi de tamamen kaldırıldı ki o madde de önemli bir maddeydi. Çünkü çete kurma ve yolsuzluk suçlarına ilişkin soruşturmaları haber yapan gazetecilere 4,5 yıla kadar varan hapis cezasını öngörüyordu. Neyse ki tepkiler üzerine değiştirme aşamasında kaldırıldı.

Birinci yeni Türk Ceza Kanunundan ikinci yeni Türk Ceza Kanununa kalan bir miras var ki, o önemli. Bir kamu görevlisinin eleştirilmesi hakarete varan eleştiri olduğu takdirde - ki o hakaret kavramı da aslında kesin tanımı olmayan yoruma açık bir kavram - hakaret suçu olarak kabul edildiğinde, sadece o kamu görevlisine değil, kamu görevlisinin yer aldığı kurulun bütün üyelerine yapılmış bir hakaret olarak kabul ediliyordu ve her biri için ayrı ceza öngörülüyordu. Diyelim ki, yasa iki yıl ceza öngörüyor. Diyelim ki Bakanlar Kurulunun bir bakanını eleştirdiniz, hakaret sayıldı. Bakanlar Kurulunda 20 üye varsa, $2 \times 20 = 40$ yıl hapis cezasıyla karşılaşmanız mümkündür. Bu da, bu iyileştirme çalışmaları içinde tek kişiye, tek cezaya indirildi. Yani bir hakaretin cezası iki yıla yakın ceza öngörüyor. İki yıl olarak gerçekleştirilecek. Tabi bırakın sadece Bakanlar Kurulunu, kamu görevi yapan herkes için de aynı hüküm geçerli.

Bunlar bir yana, gerçekten ciddi biçimde bir madde kaldı ikinci yeni Türk Ceza Yasasında. Temel milli yararlar karşı fiillerde bulunmak maksadıyla veya bu nedenle yabancı kişi ve kuruluşlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için yarar sağlamak şeklinde bir suç getirildi. "Temel milli yarar" kavramı, doğal olarak, herkese göre değişir. Koyu milliyetçi biriyle light liberal bir kişinin "milli yarar" kavramı doğal olarak farklıdır; farklı olabilir. Maddenin son fıkrasında "temel milli yarar" deyiminin tanımında kullanılan bağımsızlık ve milli güvenlik sözcükleri de ucu açık, net olmayan belirsiz kavramlar. Örneğin bir hükümetin izlediği bir politikayı ya da dış ilişkilerini, kimileri başarılı ve yurtsever bulabilirler. Ama bazıları da bunu bağımsızlığa aykırı bulabilirler. Bu nedenle bağımsızlık, milli güvenlik kavramının da siyasi iktidarlarca değişik yorumlanması mümkün.

Evet, düşünce açıklama ve basın özgürlüğünü kısıtlayan, suç sayan, cezalandıran girişimlerle ve düzenlemelerle ilk kez karşılaşılmıyor. Türk Ceza Kanunu üzerinde durduk bir ölçüde. Şimdi izin verirseniz biraz geçmişe bakarak, cumhuriyet döneminden başlayarak, kısa bir ufuk turu yapmak istiyorum.

Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası, daha önceki nizamnameleri saymıyoruz, 25 Temmuz 1931'de kabul edilen Matbuat Kanunudur. Bu yasanın 50. maddesinde, "memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı..." diye başlayan bir madde var. İktidar sahiplerince istedikleri gibi yorumlanmaya açık bu söylem, bugünün milli menfaatler kavramını çağırıştırıyor.

1946'da başlayan çok partili dönemde, bugünkü anlamda bir düşünce açıklama özgürlüğünden ve basın özgürlüğünden söz etmek çok güç. Hemen hemen

olanaksız. 1950 seçimleriyle Cumhuriyet Halk Partisi yerine iktidara gelen Demokrat Partiyle birlikte yeni bir dönem başladı. 14 Mayıs 1950'da başlayan bu dönem 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine kadar 10 yıl sürdü. Bu yeni dönemin başlangıcında, 24 Temmuz 1950'de, Demokrat Parti hükümeti o balayı dönemde yeni bir basın kanunu çıkardı. 5680 sayılı kanun. Bu da birçok kereler değişikliğe uğrayarak, geçen yıl 26 Haziran 2004'te yerini 5187 sayılı bugünkü Basın Kanununa bıraktı, yukarıda sözünü ettiğim.

Şimdi tarihçeyi bir yana bırakıp, basın özgürlüğü açısından, genel tablodan birkaç renk aktarmak istiyorum. Demokrat Partinin çıkardığı o basın kanunu daha özgürlükçüydü. Ama Demokrat Parti iktidarının 5. yılından sonra bu hava değişti. Burada her dönem için geçerli olan, iktidar - basın ilişkilerinde geçerli olan genel bir olguya dikkat çekmek istiyorum. Siyasal partiler muhalefetteyken, iktidara gelmeden önce A'dan Z'ye kadar, bütün gazetecilerle dost olmaya bakarlar. Çok iyi geçinirler. Bazısına karşı çok olumlu yaklaşım içindedirler. "Basın dostu" sıfatını almak için adeta birbirleriyle yarışır. Ama iktidara geldikten bir süre sonra işler aksamaya başlayınca, eleştiriler başlayınca, usulsüzlük, yolsuzluk haberleri gazetelerde boy atınca bu dostluk havası yerini eleştirilere bırakır. Basından şikayetlere bırakır, hatta basın düşmanlığına kadar varır. Ondan sonra işte, gelsin önlemler, gelsin yeni yasalar, yeni sınırlamalar. Yeni yasalar dönemi başlar.

1950 seçiminden sonra da basın üzerinde yasaklamalar ve kısıtlamalar giderek arttı. O kerteğe geldi ki, 18 Nisan 1960'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, sonradan Tahkikat Komisyonu diye anılan bir komisyon kuruldu. Bu "Cumhuriyet Halk Partisinin ve bir kısım basının faaliyetlerini tetkike memur Meclis Tetkik Komisyonu" adını taşıyordu. Ama bu kabul, mecliste Demokrat Parti iktidarının basına yönelik son icraatı oldu. Bir ay kadar sonra 27 Mayıs 1960'ta Askeri müdahaleyle Demokrat Parti iktidarı sona erdi. Tekrar yeni bir "balayı dönemi" başladı diyebiliriz. 29 Kasım 1960'ta, hemen 27 Mayıs'ın ertesinde, Basın Kanununda kısıtlayıcı antidemokratik hükümler kaldırıldı. Bir rahatlık getirildi.

Ayrıca çalışan gazeteciler için önemli olan, "Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tazminine Dair 5953 Sayılı Yasa" değiştirilerek yerine basında çalışanlara birtakım sosyal haklar getiren 212 sayılı yasa kabul edildi. Bu yasanın – gerçi bugün uygulanmıyor, yürürlükte olmasına rağmen uygulanmıyor- önemli bir hükmü, gazetesinin politikasını beğenmeyip de istifa eden bir gazeteciye, tazminat ödenmesini öngörüyordu. Bunun gazetecinin sosyal güvenliği açısından önemini yanı sıra, basın özgürlüğüne dolaylı bir güvence sağlaması bakımından, ayrıca bir önemi vardır bence.

1961 anayasasında basın ve haber alma hürriyetinin sınırlarının kanunla daha da daraltılmasına olanak sağlayan birtakım değişiklikler de yapıldı. Bu süreç, sosyal, siyasal çalkantılar, terör olayları ve basın üzerinde baskıların artmasıyla 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar sürdü.

Teröre son vermek gerekçesiyle gerçekleştirilen 12 Eylül müdahalesinden sonraki süreçte, özgürlüklerin kısıtlandığına, demokratik örgütlerin, üniversitelerin, sendikaların tırpanlandığına tanık olduk.

Türkiye’de basın özgürlüğü ve demokrasi mücadelesinin hangi süreçlerden geçtiğini belirtmek bakımından bazı sayılar vermek istiyorum.

12 Eylül döneminin düşünce ve basın özgürlüğü açısından bir dökümünü Mine Söğüt 12 Eylül kitabında şöyle aktarır: (o sayıları ben de aktarmak istiyorum) O dönemde gazetecilere istenen hapis cezalarının toplamı 4000 yıl. Gazetecilerin hapis cezalarının toplamı 3315 yıl 6 ay. Cezaevine giren gazeteci sayısı 31; haklarında tazminat istenen gazeteci sayısı 211. Gazetecilerden istenen toplam tazminat miktarı – o dönemin parasıyla – 12 milyar 848 milyon Lira, yasaklar sebebiyle gazetelerin çıkamadıkları toplam gün sayısı 300, 13 büyük gazete için açılan dava sayısı 303, yasaklanan yayın sayısı 927, yasaklanan film sayısı 189 ve sakıncalı olduğu için imha edilen dergi 39 ton.

İşte bu mücadelelerden geçerek bu günlere gelindi. O dönemlerden bir örnek daha vermek isterim. 12 Eylül döneminin oluşturduğu Kurucu Meclis tarafından kabul edilen, 18 Ekim 1982’de kabul edilen ve 82 Anayasası diye bugüne kadar bazı değişikliklerle gelen o anayasa, 7 Kasım 1998’de halk oylamasına sunuldu ve %92 oyla kabul edildi. Ama o referandumun öncesinde dolaylı ve örtülü olarak bu anayasanın eleştirilmesi hemen hemen yasaklanmış gibiydi. Ama ona rağmen Türkiye Gazeteciler Sendikası o dönemde anayasa profesörleriyle ceza hukuku profesörleriyle bir panel düzenleyerek bu anayasa taslağını tartışmaya açtı. Anayasanın nasıl olması gerektiğini, o Anayasa profesörlerinin panelde belirttikleri görüşleri derleyerek Milli Birlik Komitesine askeri yönetime gönderdi. O zaman tabii endişe edildi, kimi çevrelerce sendikanın kapatılmasından, ama böyle bir şey olmadı o aşamada.

Yine bu mücadelenin içinden bir başka kilometre taşı. Bugünkü yeni hazırlanan Türk Ceza Kanununa benzer bir ceza kanunu. Ağırlaştırıcı. Aynı ağırlıkta, belki de daha fazla ağırlıkta. 1996’da gündeme geldi. Refah Yol ve Doğru Yol partisi koalisyonu sırasında. Bu yasanın meclisten geçmesi için kamuoyu hazırlamak, mecliste milletvekillerini, hazırlamak için de mecliste bir genel görüşme açıldı. O genel görüşmenin yapılacağı gün, işte başta yine Türkiye Gazeteciler Cemiyeti olmak üzere 53 ildeki Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkanları, ki o zaman Başkanlar Konseyi diye basında bir platform vardı. Ankara’ya gittiler, adeta bir baskın yaptılar, Anıtkabiri ziyaret ettiler, çelenk koydular. Meclisteki parti grupları, milletvekilleri ile görüştüler, görüşlerini açıkladılar ve genel görüşmenin yapılacağı günde meclis salonunda, izleyiciler yerinde yerlerini aldılar. Beklenen sertlikte bir genel görüşme olmadı. İlimli bir genel görüşmenin arkasından da yasa getirilmedi, çıkmadı. Bugün de işte yine toplumun ve meslek örgütlerinin Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin yoğun ve ısrarlı tepkileriyle, önerileriyle getirilmek istenen Türk Ceza Kanunundaki değişiklikler sağlanabildi.

Evet, düşünce açıklama ve basın özgürlüğü başlığına sadık kalarak buraya kadar hep yasalardan, yasal düzenlemelerden, kısıtlamalardan, yasaklardan söz ettik. Oysa düşünce açıklama ve basın özgürlüğünün önünde yasalardan ayrı olarak da birtakım engeller, kısıtlamalar var. Bunlar da her zaman geçerli oldu dönem dönem. Bu yasa dışı yasaklamalar, sınırlamalar, engeller her dönemde geçerli oldu. Demokrat Parti, özellikle 1957’den sonraki iniş döneminde basına karşı tabii çok rahatsızlık hissetmeye başladı. Yeni tedbirler öneriyordu. Yasalarla getirdiği

tedbirlerin dışında, elindeki ekonomik ve idari enstrümanları da kullanarak basın üzerinde baskı yolunu seçti. Bunlardan biri kağıt tahsisi konusuydu. O dönemde ekonomik sıkıntı nedeniyle bazı temel ihtiyaç maddelerinin sıkıntısı çekiliyordu ve yurt dışından ithal ediliyordu. Gazete kağıdı da bunlardan biriydi. Hükümet tarafından gazetelere ihtiyaçlarına göre tahsis edilmekteydi. Fakat hükümet kendisine muhalefet yapan gazetelerin fazla satışını önlemek için, onlara hakkı olan kağıt tahsisini değil, çok az miktarda kağıt vermeye ve kendi yandaşı olan, ayrıca kendi propagandasını yapmak için çıkarılan naylon gazete tabir edilebilecek, piyasada pek satılmayan, resmi dairelere abone yapıp gönderilen, gazetelere ihtiyaçlarının çok üstünde kağıt veriyordu. Bu kağıtların bir kısmı da "serbest piyasaya", yani karaborsaya aktarılıyor ve muhalefet yapan gazeteler de ihtiyaçlarını bu karaborsadan temin etmek zorunda kalıyorlardı.

Bir başka baskı yolu da resmi ilanlar ve reklamlar konusuydu. O da o dönemde hükümetin elindeydi ki 1961'den sonra bu siyasal baskıyı kaldırmak için Basın İlan Kurumu diye ayrı bir kurum oluşturdu. O ilanları da Demokrat Parti hükümeti muhalefet eden gazetelere vermezdi, kendi yandaşı olan gazeteleri beslerdi. O dönemden bir besleme basın deyimi, kavramı Türk basın tarihine geçmiş oldu. Bugün de tabi tanık oluyoruz, henüz tarihe geçecek mi bilmiyorum ama, yalaka basın diye bir kavram ortalıkta dolaşıyor.

Eskiden basının raconu muhalefet yapmaktı. Muhalefet yapan gazete daha çok satardı, daha çok itibar görürdü. Ama bugün genelleme yapmadan söyleyelim, muhalefete muhalefet yapmak daha geçerli sayılıyor gibi.

Tabi, yasaların dışındaki yasaklamalar, engellemelerden söz ederken, bunların en önemli kaynağı olan medya siyaset-ticaret ilişkisini ele almak gerekir. Özellikle yine 1980 12 Eylül'ün ve ondan sonraki geçiş döneminde siyasal iktidarlara basın arasındaki ilişkiler başka bir hal almaya başladı. Özellikle siyasal iktidarın yaklaşımıyla siyaset ve medya ilişkileri içli dışlı hale geldi. Basına dışarıdan sermaye geldi. Diğer sektörlerle entegre olmuş sermayeler de basına girdi. Bu büyüyen çarkın, elbette teknolojiye ve gelişmeye karşı olarak bunları söylemiyorum, ama bu çarkın dönmesi için medya, ticaret ve siyaset ilişkisi içli dışlı çıkar ilişkileri haline geldi.

Bu ilişkiler sonucunda halkın bütün olup bitenlerden haberdar olması, basın özgürlüğünün tam işlemesi, halk yararına gazetecilik yapılması önemli sınırlamalarla karşılaşmış oldu. Oto sansür, çok yaşanan bir olay haline geldi. Bu dönemde işlerini kaybeden arkadaşlarımız oldu. Muhalefet yapan ve ilkeli davranmak isteyen arkadaşlarımızdan işlerini kaybeden oldu. Genel yayın yönetmenliğinden ayrılan arkadaşlarımız oldu ki onları bugün takdirle anmak isterim.

Bugün, bu dönemin son seçimde, sona ereceği ümitleri vardı. Çünkü bu medya-siyaset-ticaret ilişkisi artık dibe vurmuştu. Nitekim son seçimlerde bu siyaset önemli ölçüde tasfiye edildi. Beklendi ki artık medya da kendine gelir ve medya-siyaset-ticaret ilişkileri kabul edilebilir bir ölçüde kalır. Yeni iktidar, AKP, iktidara talip olurken, söylemleriyle, yaklaşımlarıyla böyle bir izlenim verdi. Ama iktidara geldikten sonra görüldü ki, o da yavaş yavaş bu ilişkilerin cazibesine kendisini

kaptırdı. Bugün de belli ölçülerde bu ilişkiler devam ediyor ve etkisini yer yer, zaman zaman gösteriyor.

Önemli bir sorun ve basın özgürlüğü önünde de önemli bir engel, çalışan gazetecilerin örgütsüzlüğüdür. Gazeteciler yine 12 Eylül döneminde ve onun ertesinde zaten uygulanmayan 212 sayılı yasaya rağmen, sendikalarından istifaya zorlandılar. Tabii bireysel bir direniş sonuç vermedi, vermesi de beklenemezdi içinde bulunulan koşullar nedeniyle. İstifa eden arkadaşları da suçlamamak gerekir diye düşünüyorum.

Ama şu gerçek ki, sendikanın bir Cumhuriyet, ki onun da bugün toplu sözleşmesi zannediyorum tartışılıyor, Cumhuriyet dışında ve Anadolu Ajansı dışında toplu sözleşme yapma yetkisi yok. Bu dönemde sıcak sıcak yaşadığımız bir başka olayda iktidarın basına, basın özgürlüğüne yönelik sert tavırlarıdır. Bir karikatür yüzünden gazeteci-karikatürist hapse mahkum oluyor, bir mizah dergisi mahkemeye veriliyor, para cezasına mahkum oluyor gazeteci, mizah dergisi Başbakanı çizdiği için dava ediliyor, yazarlar dava ediliyor, kitap yazarları dava ediliyor ve Cumhuriyet gazetesinin bir yazı dizisi mahkeme kararıyla durdurulabiliyor. Daha ne yazılacağına, ne edileceğine, ne sonuç vereceği belli olmadan, sen suç işleyeceksin varsayımıyla Cumhuriyet gazetesinin yayını durduruluyor. Halen o yayın durdurulmuş durumda.

Bunlar ve belli zamanlarda gelen baskıların ortak paydasına ve üslubuna baktığınız zaman, daha Türk Ceza Kanunu çıkmadan sindirme ve yıldırma niyetinin izleri açıkça görülüyor.

Evet, şimdi tekrar gündemimizin, panelimizin başlığına dönersek, Türkiye’de düşünce açıklama ve basın özgürlüğü konusunda yaşanan temel sorunlardan biri, en önemlisi bence iki ayaklı bir sorun. Birincisi, basında ya da medyada gazeteciler belirleyici değildir. Sermaye belirleyicidir. İkincisi, sermaye, yine başlığa dönerek söylersek, düşünce açıklama ve basın özgürlüğünden daha çok tecimsel kazancını düşünür hale gelmiştir, getirilmiştir. Son 20-25 yılın geneli için söylüyorum bunu. Yer yer farklı dozlarda bu olmuştur. Sermayenin, daha doğrusu entegre basın sermayesinin, dolayısıyla basının, medyanın bu duruma gelişinin başlıca sorumlusu ise, yineleyerek söylüyorum, medya-siyaset-ticaret ilişkisinin kabul edilebilir ölçüleri aşmasıdır.

Sorun sadece gazetecilerin, basının sorunu da değildir. Sorun herkesin, toplumun bütün katmanlarının sorunudur. Basın özgürlüğü gazetecilerin bireysel özgürlüğü değil, kamunun, halkın bilgilendirilme hakkının bir aracıdır diyoruz. Bu özgürlükten asıl yararlanacak olan halk. Toplumun çeşitli katmanları bu haklarına yeterince sahip çıkmıyor, savunmuyor.

Son Türk Ceza Kanunu tartışmalarında gördük. Doktorlar, tabip odaları kendilerini ilgilendiren maddelere tepki gösteriyor, onların üzerinde duruyor. Hukukçular, barolar kendi açılarından eleştiriyorlar. Ticaret ve sanayi erbabı, ticaret odaları ve diğerleri kendi pencerelerinden bakıp karşı çıkıyorlar blok halinde. Bizim gazeteciler de, örgütlerimiz de doğal olarak, basını ilgilendiren

maddeler üzerinde tepki gösteriyorlar, sorunları üzerinde duruyorlar. Bunların hepsi haklı kendi açılarından ve söyledikleri de doğru.

Madalyonun bir de öbür yüzü var. Herkes, her şey halk için diyor ama söylenenler hep belli kesimler için blok halinde söyleniyor. Toplumun bütünün ihtiyacı ve talebi haline dönüştürülemiyor. Ondan sonra sokaktaki sade vatandaş da bakıyor, "yahu, boş ver", diyor, "Bunların hepsi kendisi için istiyor", diyor. Doktor kendisini düşünüyor, kendi mesaisi için direniş yapıyor. Avukat öyle yapıyor. Tüccar dersin zaten öyle. Kendi çıkarı peşinde hepsi. Gazeteci de yalan yanlış yazmak için, istediğini karalamak için basın özgürlüğü istiyor."

Bırakın halkı, çeşitli gruplar meslek örgütleri bile birbirlerine böyle bakıyor. Toplumun çeşitli kesimlerinin ihtiyaçları, talepleri entegre edilemiyor. Bütünleştirilip topluma mal edilemiyor. Ama sermaye entegre oluyor. Burada bir sorun var. Bir sorun olması, bir eksiklik olması gerekir. Bunu siyasetin gidermesi gerekir, denilebilir. Aslında oradaki boşluktan da kaynaklanıyor çözümsüzlük. Çıkmaz sokaklarda gruplar halinde söyleniyoruz. Bütün sorunların düğümlendiği yer, bence, basın özgürlüğünden de önce, siyasetten de önce hukuk. Önce hukukun üstünlüğü, yargının bağımsızlığı sağlanmalı. Tüm toplumca bu mücadeleye odaklanmak gerekir. Gazetecisi de, doktoru da, avukatı da, tüm toplum sorunun ve sorunların hukukun üstünlüğü ile bağımsız yargıyla çözülebileceğini özümsemeli, içselleştirmeli.

Basın özgürlüğü diyoruz. Özgürlüğünüz kısıtlandı, düşünce açıklamanız kısıtlandı. Nerede hakkınızı arıyorsunuz? Yargıda. Hukukun üstünlüğü egemen olmadıkça, yargı bağımsız olmadıkça nerede neyi arayacaksınız? Meşhur esnaf deyişidir: "çaya çorbaya limon, her eve lazım limon" derler. Herkese lazım hukuk.